

Prof. nadzw. dr hab. n. med. Piotr Majcher
Kierownik Zakładu Rehabilitacji i Fizjoterapii
Katedry Rehabilitacji, Fizjoterapii i Balneoterapii
Wydziału Nauk o Zdrowiu
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

**Ocena rozprawy doktorskiej mgr Jagody Goślińskiej pt.: „Ocena skuteczności wybranych metod fizjoterapeutycznych u pacjentów z zaburzeniem w obrębie układu żuchwowo-gnykowo-czaszkowego”
promotor: dr hab. n. med. Przemysław Lisiński prof. UM.**

Zaburzenia czynnościowe układu żuchwowo-gnykowo-czaszkowego, według danych epidemiologicznych, dotyczą 15-23% populacji. W badaniach klinicznych, odsetek pacjentów dotkniętych tymi dysfunkcjami jest dużo większy i wynosi 40-80%. Problem ten dotyczy większości kobiet i główną jego przyczyną, poza przyczynami wynikającymi z dysfunkcji ortodontyczno – protetycznych, jest stres i inne zaburzenia dotyczące narządu ruchu tej okolicy. Dysfunkcje te wymagają prowadzenia właściwej lekarsko-dentystycznej diagnostyki różnicowej, a postawienie właściwego rozpoznania, wymaga dobrania efektywnej metody leczenia. Wprowadzenie metod fizjoterapeutycznych, pacjentów z zaburzeniami układu żuchwowo-gnykowo-czaszkowego, jest czynnikiem poprawiającym jakość i efekt terapeutyczny oraz wpływa na zmniejszenie kosztów postępowania leczniczego. Właśnie dlatego temat rozprawy doktorskiej mgr Jagody Goślińskiej ma duże znaczenie w próbie rozwiązaniu tego problemu klinicznego.

Praca doktorska mgr Jagody Goślińskiej pt.: „**Ocena skuteczności wybranych metod fizjoterapeutycznych u pacjentów z zaburzeniem w obrębie układu żuchwowo-gnykowo-czaszkowego**” została wykonana pod kierunkiem dr hab. n. med. Przemysława Lisińskiego prof. UM.

Układ rozprawy doktorskiej jest typowy dla tego typu prac. Praca liczy 102 strony, podzielona jest na 8 ponumerowanych rozdziałów, które poprzedza lista skrótów, a po ponumerowanych rozdziałach zawarte są: streszczenia, bibliografia, spis rycin, spis tabel i załączniki.

We wstępie, który jest rozdziałem 1, autorka dogłębnie charakteryzuje problematykę zaburzeń układu żuchwowo-gnykowo- czaszkowego. Rozdział ten porusza

zagadnienia epidemiologiczne, kliniczne i metody leczenia tego problemu klinicznego.

Zagadnienia te mają odniesienia do piśmiennictwa prawidłowo zacytowanego.

Rozdział 2 - cel pracy i pytania badawcze. Główny cel pracy został sformułowany poprzez postawioną jedynie hipotezę badawczą, którą autorka dysertacji zamierza potwierdzić w swoich badaniach. Co prawda w dalszej części tej hipotezy autorka próbuje postawić dalsze pytania badawcze, ale nie są one jasno sformułowane. W celu weryfikacji tej ogólnej hipotezy zostały postawione w dalszej części pytania badawcze, którym nie towarzyszą jednak szczegółowe hipotezy badawcze. Niewątpliwie szczegółowe hipotezy badawcze wzbogaciłyby ten rozdział w oczekiwane i zakładane przez autorkę wyniki badań oraz wniosłyby usystematyzowanie tego rozdziału.

Rozdział 3 - Grupa badana. Badania przez autorkę zostały przeprowadzone na 75 kobietach w wieku 20-55 lat leczonych w Oddziale Pobytu Dziennego Kliniki Rehabilitacji Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi w Poznaniu w okresie od stycznia 2015 do lipca 2016 roku. Domniemać należy, że pacjentki te były w oddziale tym leczone z innych powodów dysfunkcji narządu ruchu niż dysfunkcje układu zuchwowo-gnykowo-czaszkowego, a dysfunkcje te były stwierdzane dodatkowo, w trakcie prowadzenia programu rehabilitacji i przeprowadzonych badań wstępnych. Grupa kontrolna i dwie grupy badane, a nie jak wielokrotnie w pracy autorka podaje grupy badawcze, zostały wyłonione po przeprowadzeniu badań klinicznych kwestionariuszem wg indeksu Helkimo. Wątpliwość budzi jedynie fakt, że część kliniczna tego indeksu powinien oceniać lekarz. Prawidłowo autorka dysertacji podaje kryteria wyłączenia oraz kwalifikacji do poszczególnych grup.

Rozdział 4 - Metodyka. Metody badań zastosowane przez autorkę obejmują różnorodne narzędzia badawcze. Zasługuje na uwagę fakt, że wszystkie te narzędzia badawcze są walidowane lub standaryzowane. Są one również, właściwie dobrane pod względem tematyki pracy. Jedynie w badaniu zakresu ruchomości odwiedzenia i protruzji zuchwy, recenzent ma wątpliwość, gdyż autorka wykonywała pomiary jedynie jeden raz, a powinno się wykonywać je trzykrotnie, wyciągając średnią z pomiarów, brak jest oceny błędu pomiaru narzędzia użytego do ich wykonywania, czyli metalowej linijki. Obecnie są dostępne, bardziej precyzyjne narzędzia pomiarowe, choćby suwmiarki elektroniczne, dające pomiary z dokładnością do dziesiątych części milimetra. Autorka nie podała, od której części siekaczy górnych i dolnych, mierzyła badane odwiedzenie zuchwy.

Kolejnym elementem budzącym wątpliwość recenzenta jest podana przez autorkę pracy definicja zakresu ruchu protruzji zuchwy, czyli „sumy nagryzu poziomego i wysunięcia

maksymalnego żuchwy”. Opisany ruch, to zakres translacji żuchwy, a protruzji to maksymalne wychylenia zębów przednich w stronę wargową.

Bardzo ciekawym autorskim pomysłem było zastosowanie kamery cyfrowej do badań toru ruchu odwiedzenia i przywiedzenia żuchwy.

Program leczenia fizjoterapeutycznego powinien obejmować standardowo 10 dni terapeutycznych w cyklu, ale został on skrócony do 8 dni bez podania przez autorkę przyczyny.

Autorka dysertacji zadała sobie duży trud badawczy, gdyż zastosowane testy są bardzo rozbudowane i pracochłonne. Ilustrują to liczne kolorowe ryciny. Uzyskała zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu na ich przeprowadzenie z dnia 12 czerwca 2014 roku – Uchwała nr 501/14.

Zastosowane przez autorkę pracy metody statystyczne wykonywane przy pomocy pakietu statystycznego STATISTICA version 12 oraz pakiet MS Excel z pakietu MS Office 2007 nie budzą wątpliwości, o ile autorka posiadała licencję na jego użytkowanie.

Rozdział 5 - wyniki przeprowadzonych badań. Przedstawione przez autorkę wyniki badań zredagowane są dobrze, chociaż bardzo syntetycznie, co nie umniejsza ich walorom.

Rozdział 6 – dyskusja. Napisana jest poprawnym językiem. Doktorantka w dyskusji cytuje polskie i zagraniczne piśmiennictwo. Wyniki swoich badań porównuje z wynikami innych badaczy, ale bez potrzeby wplata duże fragmenty dotyczące objawów klinicznych lub patofizjologii omawianych zagadnień. W kilku fragmentach dyskusji autorka bez potrzeby po raz kolejny przytacza wyniki swoich badań, omawia je ponownie, bez weryfikacji o wyniki badań innych autorów.

Wnioski - rozdział 7. Rozdział ten zawiera 6 wniosków, nie zawsze do końca wynikających z postawionych celów pracy. We wniosku 5 autorka pracy sprecyzowała zbyt daleko idące spostrzeżenia, o możliwości zastąpienia przez fizjoterapię innych metod leczenia. W podanych wnioskach zabrakło recenzentowi deklaracji o chęci współpracy z lekarzem specjalistą czy lekarzem dentystą w rozwiązywaniu problemów dysfunkcji układu żuchwowo-gnykowo-czaszkowego.

Rozdział 8 obejmuje zagadnienia ograniczeń metodologicznych, w których to autorka dostrzega ograniczenia wynikające z przyjętych założeń swoich badań oraz ograniczeń wykonywania zawodu fizjoterapeuty.

Kolejne nienumerowane rozdziały zamieszczone w pracy to **streszczenie w języku polskim i języku angielskim.**

Piśmiennictwo – obejmuje 130 pozycji polskich i zagranicznych. Zdecydowana przewaga piśmiennictwa w języku angielskim nad pojedynczymi pozycjami w języku polskim. Większość pozycji piśmiennictwa z ostatnich 10 lat.

Spis rycin i spis tabel uszeregowany według pozycji zamieszczania w pracy doktorskiej.

Nienumerowany rozdział **Załączniki** obejmuje 5 załączników ankiet, kwestionariuszy, wskaźników, zgody i karty badań wykorzystywanych przez autorkę w pracy. Z uwag recenzenta chciałbym jedynie nadmienić o błędzie numeracji pytań w załączniku nr 1 w pytaniu nr 4.

Przedstawienie uwag i niedoskonałości dysertacji mgr Jagody Goślińskiej jest przywilejem i obowiązkiem recenzenta. Niedoskonałości te nie umniejszają wartości merytorycznej pracy, jedynie wzbogacają warsztat pracy autorki.

Stwierdzam, że praca mgr Jagody Goślińskiej pt.: „Ocena skuteczności wybranych metod fizjoterapeutycznych u pacjentów z zaburzeniem w obrębie układu żuchwowo-gnykowo-czaszkowego” odpowiada wymogom pracy na stopień doktora nauk o zdrowiu i wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu o dopuszczenie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 28 luty 2017 roku

Prof. nadzw. dr hab. n. med. Piotr Majcher